

Az alkotó, a tervező, a tanító

UITZ BÉLA ÚJRA ITTHON

A festő, akinek alkotásait nemzetközi aranyéremmel jutalmazták, akinek kiállítási anyagát egy tételben vásárolta meg az ország legkényesebb műgyűjtője, akit nem keserítettek meddő próbálkozások, nem sértettek méltánytalanságok, visszautasítások — a felszabadulásért és felszabadításért küzdő proletariátus oldalára áll.

Uitz Bélát, a sikeres fiatal festőt a valóság tényeinek felismerése, s az ellentétes jelenségek összefüggését forradalmi ihlettel elemző bölcsélet indítja el egész életre szóló küzdelmek útján. Kutató bizonytalanságából ezerkilencszázötvenkettő rendőrártakja és a kiontott munkásvér rázza fel. A nagy ügyet, amelyre erejét s munkáját feltenni érdemes, amely majd sorsát s pályáját meghatározza — Marx és Engels írásainak fényénél ismeri meg, azokban a tanításokban, amik a világot már nemcsak magyarázzák, hanem meg is akarják változtatni.

Ezerkilencszázötvenkilenc áprilisában, a Magyar Kommun izzó napjaiban cikket ír a Vörös Újságba: „A festőművészetben is szemben állnak a forradalmi szocialista világnézetű művészek a reakcióssal, a forradalmi szocialista művészek a polgári toldozó-foldozó, idealista művészekkel...”. És amit cikke hirdet az újsághasábjain, azt hirdeti a házak faláról gyűjtő, szenvedélyes lendületű plakátja: *Vörös katonák, előre!* S ezt az elméletet, ezt a gyakorlatot adja át tanítványainak a vezetésére bízott Proletár Képzőművészeti Tanműhelyben mindaddig, míg a proletárdiktatúra bukásával börtönbe nem hurcolják, emigrációba nem kergetik.

És azóta?!

*

Jó néhány órát beszélgettem vele mostanában, s a legmaradandóbb benyomásom, hogy ez a tőlünk harmincnégy éves korában elvándorolt művész négy évtized múltával is milyen lángolva alkot, tervez és tanít.

Hatalmas méretű és igényű fal-festményei, ellentéteket összefogó, bonyolult folyamatokat egybe szerkesztő vázlatainak óriáskartonjai, s alkotásainak, terveinek szilárd alapját adó derűs és

kemény életbölcselete — az anyagnak és a gondolatnak azt a dialektikus egységét példázza, amit Uitz Béla minden művészi alkotás kulcsának tekint.

Három hatalmas albumot lapozunk végig, s életművéből így is csak töredékeket kapunk. Monumentális formavilágú, korai szénrajzainak reprodukciói után a Tanácsköztársaság idején készült képek és vázlatok tűnnek fel, majd egy freskókompozíció, amit a forradalom leverését követő menekülése alatt készített. Aztán bécsi rézkarcok és linómetszetek következnek, köztük a világhírű *Ludditák-sorozat*, az angol gépromboló munkások lázadásának lenyűgöző ábrázolása. A párizsi korszak változatos képsorában már felbukkannak a konkrét harc feladatok, olyan magas művészi fokon megoldva, mint például az imperialista háború és a gyarmatosítás ellen döbbenetes erővel viaskodó rajz ciklusok. Párizsból jut el Uitz Béla Moszkvába, s munkásságát ettől kezdve eszmévilágának teljes kristályosodása, az alkotások szinte hihetetlen bősége jellemzi. Marx, Lenin, Thälmann, Dimitrov, Kun Béla emberközelségű arcképeit látjuk, tanulmányok és vázlatok rengetegét, kifejező kompozíciókat az 1905-ös forradalom, a Vörös Vasárnap, a szocializmus építésének falképeire, plakátokat a Honvédő Háború idejéből, egy kirgiziai óriásfreskó terveit és változatait, részleteket a sztálin-grádi eposzból, végül dédelgetett tervének: a magyar munkásszótálya küzdelmeit megjelenítő fal-festménynek zárótételét — az ellenforradalom leverését szimbolizáló anya elszánt és bánatos alakját.

Egy gazdag, harcos, gyönyörű alkotó élet termése.

Bölcsen és biztonságosan nyúl korunk képzőművészetének legnyugtalanítóbb kérdéseire. Elemzését, véleményét, ítéletét hosszú-hosszú gyakorlati és elméleti munka kristályosította ki.

— Ha a „tisztá” absztraktok és a „tisztá” realisták táborát tekintjük — mondja —, könnyű megállapítanunk legjellemzőbb tulajdonságukat: tudniillik, hogy egyikük sem tisztá. Engesszel szólnak ezek így beszélnek: igen-igen vagy nem-nem. Holott éppen

az igen és a nem között van „a kutya eltemetve”. Mert, akik a „tisztá absztrakcióra” mondanak kizárólagos igent, azok egyben azt is mondják: nem kell a természet, nem kell a világ, nem kell a társadalom. az ember sem kell, nem érdekli őket az ember és ember közötti viszony, képtelenek meglátni a való élet folyamatát, belső ellentéteit, az osztályharcot pedig egyszerűen letagadják. Persze, ha az embereket úgy irányítják, hogy ne lássák és ne ismerjék az életet, akkor szabaddá válik az út a kizsákmányoláshoz, a rabláshoz, a háborúhoz. És így kiderül, hogy a tisztá, elvont művészet nem is olyan bohó kitalálás, hanem életünk egyik fontos jelenségének, az imperializmus világnézetének visszasugárzása.

— Mondjunk tehát kizárólagos igent a „tisztá realizmusra”? De mi a tisztá realizmus? Olyan szemlélet, ami a jelenségeknek csak egy oldalát képes átfogni, s amennyiben ez a jelenség a természet — úgy materialista. Azonban amennyiben egysíkián és kizárólag csak a természet — úgy fogyatékos, vulgármaterialista, azt is mondhatnánk: metafizikus — materialista alapon. Megint Engelsre kell utalnunk, aki azt mondja, hogy kis házi dolgokhoz egészen jól használható a vulgáris materializmus. Viszont nagy dolgok végbevitelére — nevezük a képzőművészetben egysíki, tisztá realizmusnak, vagy akár naturalizmusnak — egyáltalán nem alkalmas. Márpedig a mi feladatunk nem kis dolog: egy új világrendszer felépítése. Nekünk, kommunista művészeknek, ha feladatunkat jól akarjuk betölteni, a dialektikus-materializmus alapján kell állanunk, hogy a realist és az idealist, az elvontat és a valót, az embert, a természetet, a társadalmat és a gondolatot, a tartalmat és a formát, minden irányú összefüggésében és az ellentétek egységében tudjuk megjeleníteni...

*

A nagy klasszikus remekek tüzetes elemzése szerezte meg Uitz Bélának azt a felismerést, hogy különösen a korszakváltó kultúrák nagy műalkotásainak bőségesen tanulmányozható a természetből ellesett dialektika alkalmazása. A ma kommunista művészei ezt a kultúrórökséget gazdagon gyümölcsöztethetik a forradalmi, szocialista pikúra megteremtésében. A szocialista művészeti szemlélet legfontosabb vívmánya, hogy az alkotók tekintetét elsősorban az emberre, a természetre, az életre irányította. Ennek a valós, materiális síknak feltétlen elsőbbsége mellett azonban a gondolati, a kivitelezési, az ideális sík sem homályosulhat el. A formát olyan magasra kell emelni, olyan fényesre kell csillogtatni, hogy a forradalmi tartalom messzire fénylően világosodjék meg benne és általa. Ez a hetvennégy esztendő Uitz Béla művészi hitvallása.

*

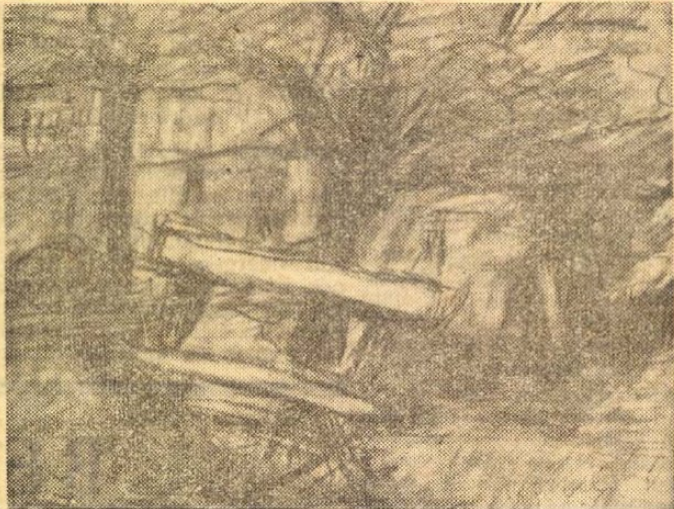
Uitz Béla alkotásainak, terveinek, tanításainak legteljesebb korszakához érkezett. Hinni és remélni akarjuk, hogy ez a korszak, alkotásaival, terveivel és tanításaival, újra a miénk lesz. Második hazájában, a Szovjetunióban szerzett kincseivel: tudásával és tapasztalatával nagy hasznára lehetne megújult régi hazájának: a szocialista Magyarországnak.

Békés István

„A MAGYAR RAJZMŰVÉSZET” CÍMŰ KÖTETBŐL

Ferenczy Béni: Két nő

Czöbel Béla: Pad.

Dési-Huber István: Gyárképmény.

Oszták lapok elismerő írásai

a Magyar Állami Hangversenyzenekar bécsi koncertjéről

A péntek reggeli oszták lapok részletesen írnak a Ferencsik János vezényletével Bécsben bemutatkozott Magyar Állami Hangversenyzenekar szerdai koncertjéről.

A kritikák elismerő, sőt, elragadtatott hangjából csak a *Presse* és a *Kronen Zeitung*, nyilvánvalóan politikai megfontolásból eredő, ellenséges kommentárja válik ki diszsonánsan. A *Presse* ezen az alapon ítéli „közepes teljesítménynek” a magyarok hangversenyét, a *Kronen Zeitung* pedig zenekritikájában — az 1956-os ellenforradalom iránti rokonszenvének ad hangot és szemrehányást tesz a bécsieknek, amiért zavartalan elragadtatással élvezték a zenekar játékát és „túlhangosan” ünnepelték a magyarokat.

Az Oszták Néppárt központi lapja, a *Kleine Volksblatt*, elismerő bírálata ezzel szemben éppen azt emeli ki címében, hogy a „zene nem ismer határokat” és a bécsi hangversenyteremben, ame-

lyet osztákok, és nem kis mértékben magyar disszidensek töltöttek meg „két órán át minden feledésbe merült, ami az embereket elválasztja egymástól”. A tapsot, az éljenzést és az elismerést olyan viharos szívéllyességgel hatotta át, amely a hangverseny végére ujjongó orkánná fokozódott — írja a néppárti lap.

A Raab kancellárhoz közelálló *Neue Tageszeitung* is feltétel nélküli elismeréssel ír Ferencsik János briliáns karmesteri tehetségéről, a zenekar magasszínű művészi teljesítményéről és megállapítja: megérdemelt „bomba-sikerük” volt.

A *Wiener Zeitung*, az oszták kormány hivatalos lapja, a magyar zenekar kulturáliságát, Ferencsik rokonszenves szerénységét, Beethoven hű tolmácsolását emeli ki.

Elismerően ír a magyar hangversenyéről a kommunista *Volksstimme*, a szocialista *Arbeiter-Zeitung*, és a kormánykoalíció lapja, a *Neues Österreich* is.